

Workshop i teater

Stjärnholms kursgård 12/1 2010

Närvaro. Teaterarbetets förutsättning, mål och medel.

Innan vi överhuvudtaget kan börja arbetet måste vi vara närvarande i rummet. Rent fysiskt är detta något självklart (frånsett svårigheten att få fler än en person till samma plats på samma klockslag). Vad gäller den andliga närvaron krävs mer insats. Det första vi måste göra är att ha kul. Vi måste känna oss välkomna och behövda så vi vill vara närvarande just på denna plats. En lek, en sång eller en uppmuntrande välkomsthälsning. Så småningom behöver vi en utmaning för att vilja vara kvar i närvaron. Är uppgiften för lätt tappar vi intresset och tankarna vandrar iväg, är uppgiften för svår känner vi oss misslyckade och längtar därifrån. Det gäller att finna en utmaning som tangerar vår förmåga. Vi sjunger vår sång samtidigt som vi utför en handling samtidigt som vi håller reda på andra deltagare samtidigt som vi ändrar rytm samtidigt som...vi har kul och älskar vår publik...samtidigt som...och så vidare.

Teaterövningen "Bla-Bla-Bla"

Den här övningen fick jag som en övning i att ta och ge fokus på scen. Jag tycker den har fler pedagogiska kvaliteter då den t.ex. inte har någon text och ger den fysiska handlingen företräde framför den intellektuella handlingen – vilket hjälper höger hjärnhalva att ta initiativet. Övningen i min tappning är som följer:

Fyra aktörer (tre eller fem går också) placeras ut på scen. Mitt på scen står en stol, i vänster framkant ett imaginärt fönster ut mot publiken, i bakkant en imaginär dörr. När scenen öppnar står ettan vid fönstret, tvåan sitter på stolen, trean vankar fram och åter till höger om stolen och fyran väntar utanför på sin entré. Med tre aktörer stryker man trean, vid fem får femman stå bakom stolen med händerna på ryggstödet. Scenen startar med att fyran knackar på dörren. Sedan följer ett varv där: Ettan tittar ut genom fönstret och säger "bla-bla-bla", tvåan reagerar valfritt och säger "bla-bla-bla", trean reagerar valfritt och säger "bla-bla-bla", fyran gör entré och säger "bla-bla-bla". Ytterligare ett varv följer nu där var och en får säga samma repliker i samma ordning och när detta varv är slut skall en person ha lämnat rummet och en annan sitta på stolen. Uppgiften för gruppen blir så att bestämma vad som händer i varv två och varför. Frågor som kan vara till hjälp är av typen: var befinner vi oss, vilka är där, vem är det som kommer på besök etc. När detta är bestämt får gruppen visa.

Mer uppgifter utifrån scenen som har uppstått:

- 1 - spela scenen och ge varje aktör tydligt fokus i tur och ordning
- 2 - tydliggör varje karaktärs status (se nedan). Använd gärna groteska fysiska karaktärer. Ändras status någonstans i förloppet?
- 3 - lägg in eller tydliggör en vändpunkt i scenen. Var ändras det dramatiska skeendet?

4 - Förstärk känsloläget. Sjung en sång som förstärker känslan i scenen samtidigt som ni utför scenen. Eller låt andra spela musik till.

I den fysiska teatertraditionen går man gärna mot det groteska. Det är kul!

Skådespelarens fem "V". En hjälp att hitta sin roll.

Till hjälp för skådespelaren i sitt karaktärsarbete söker han eller hon svar på nedanstående frågor. Om svaren är trovärdiga eller inte spelar inte så stor roll. Det som är viktigt är att det hjälper skådespelaren att gestalta den förelagda texten med all den kraft och energi som han/hon kan uppbåda plus lite till. Publiken behöver inte få reda på (och skall oftast hållas ovetande om) analysen. Den som lyssnar och ser märker intuitivt om den som agerar vet vad han/hon gör.

Vem är jag?

Vem är personen som talar? Finns det en text så börja där. Oftast ger texten själv svar på frågan om du läser den med inlevelse, så tillvida att det inte är en helt neutral text. Läs den högt. Vem kan ha sagt detta? Är det ett barn eller en vuxen? En klok eller en dåre. En sansad eller virrig? Finns ingen text får man ställa samma frågor utifrån personens handlingar. Vem kan göra så här? Etc...

Varifrån kommer jag?

Vad kan ha inträffat i denna persons liv eftersom han/hon står här just nu och säger dessa ord på detta sätt? Skilj på personens nära historia (det som just inträffat) och dennes längre historia (det han upplevt tidigare i sitt liv). Vilka relationer står personen i just nu? Är han/hon ensam eller omgiven av släkt och vänner? Är hon rik eller fattig? Lycklig eller olycklig? Har något omvälvande eller annat av vikt just inträffat? (Ex: Johannes i Uppenbarelseboken: -"Va, nä, jag har bara just mottagit en profetia från Gud och fått vara vittne till de sista dagarna men annars är det väl inget särskilt som hänt...)

Varthän är du på väg?

Vad händer efter det att din person har sagt detta? Vet personen det? Om inte, vad tror personen kommer att hända? Är detta det sista personen gör i livet? Skall din person

ta tåget till Uppsala om en kvart? Har detta faktum att din person står här och säger dessa ord någon betydelse för personen i resten av personens liv?

Vad vill jag?

Varför står personen här och säger dessa ord? Vad önskar personen skulle ske efter? Vilken reaktion vill personen framkalla? Vill personen att den eller de som hör personens ord skall falla för personens fötter och hylla honom/henne? Försöker din person locka, förbrylla, lura, övertala, mörda eller bara få tiden att gå? Hur viktigt är det för personen att lyckas med det den vill? Insats och viktighetsgrad skapar spänning. Alla klassiska teaterstycken rör sig kring ödesdigra och livsavgörande händelser där allt står på spel – livet, kärleken, makten och rikedomen.

Vad är klockan?

Var är din person i sin livskrets? Vuxen eller barn? Full av hopp eller full av misräkning? Full av tro eller full av misströstan? Och var på dygnet säger din person texten? Är det om morgonen eller på kvällen? Präglas texten av dagens klarsyn eller av nattens mystik? Går sista tåget om tre minuter eller...?

Det viktiga är att svaren ger dina handlingar energi och dig själv lust att utföra dem. Logik i all ära, men till sist är det vare sig logiska analyser eller logiska känslor som rör en publik, utan passionerade handlingar! Så leta efter det som får dig att handla passionerat i din roll.

Status och Vändpunkt

Fast status

Som ytterligare ett verktyg för att finna en karaktär kan man fundera lite över personens status och vilken inverkan detta har: En rik man i slitna kläder går annorlunda än en fattig i samma kläder. Är personen van vid att andra lyssnar på honom/henne? Har personen rak eller böjd rygg? Tror hon/han på att de hon/han nu gör eller säger kommer att påverka situationen på kort eller lång sikt.

Statusskifte

I den situation som föreligger och i den handling din person gör, kommer han/hon förändra sin status eller finns det en möjlighet att så kan ske? Kommer den fattige trashanken som inget äger snuva den rike prinsen på både prinsessa och kungarike? Kommer den blåögde lille pojken med sina fem fiskar och två bröd framstå som den vise mannen när ridån faller?

Vändpunkt

Varje god berättelse har som regel en vändpunkt. På samma sätt kan man leta efter den enskilda rollens vändpunkt i texten. Finns det en rörelse hos personen, ett statusskifte eller en utveckling mellan frågorna "Varifrån?" och "Varthän?" ? Att finna personens rörelse från t.ex. hopp till förtvivlan, eller från dunkelhet till klarsyn, är ett väl beprövat medel för att ge rollen den dynamik som skapar liv på scen.

Motsatsen till ovanstående dramatiska struktur finns i melodrama. De flesta TV-såpor är melodramatiska så till vida att inget egentligen har förändrats vare sig inuti eller utanför personerna när alla dramats stormar bedarrat. (I den arketypiska såpoperan "Dallas" kommer "J.R" alltid att vara ond och "Bobby" alltid vara god. Vi sitter som publik och hoppas att J.R's plötsliga godhet skall visa sig vara sann, men det visar sig alltid att skenet bedrog och att J.R i grund och botten är och förblir ond.)

Litteraturtips

"Impro" av Keith Johnstone.

"En skådespelares arbete med sig själv" av Konstantin Stanislavski

"Kroppens Poesi" av Sören Larsson

"Towards a poor theatre" av Jerzy Grotowski

Om regi och montage rekommenderas böcker av Sergei Eisenstein. Mannen bakom bl.a.

"Pansarkryssaren Potemkin".

Till sist...

Det handlar om att ha kul. Att bli som ett barn. Att försöka finna vägen till himmelriket. Det vill säga vara närvarande här och nu! Så fatta mod...